

9. Про організацію діяльності штабних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24 травня 2013 р. № 505. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-13>.

10. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Особлива частина : навч. посібник / В.В. Середа, М.П. Гурковський, Ю.С. Назар та ін. ; за заг. ред. В.В. Середи. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 584 с.

11. Словарь иностранных слов. URL: [https://dic.academic.ru/dic.nsf/dic\\_fwwords/30512/](https://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwwords/30512/).

12. Словник української мови : в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ : Наукова думка, 1970–1980. 671 с.

13. Соловей О.М. Адміністративно-правового регулювання штабної діяльності в органах внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019.

УДК 342.95 (477):347.919.8

DOI <https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019-9.27>

## ДО ПИТАННЯ СУСПІЛЬНО КОРИСНИХ РОБІТ ЯК ВИДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

**Спасенко Вікторія Олександрівна,**  
кандидат юридичних наук,  
науковий співробітник  
(НДІ державного будівництва  
та місцевого самоврядування  
НАпН України, м. Харків, Україна),  
асистент кафедри  
адміністративного права  
(Національний юридичний університет  
імені Ярослава Мудрого,  
м. Харків, Україна)

Стаття присвячена дослідженню суспільно корисних робіт як окремого виду адміністративних стягнень. Висвітлено сутність цього виду адміністративного стягнення та встановлено, що суспільно корисні роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких і перелік об'єктів, на яких порушники повинні виконувати ці роботи, визначає відповідний орган місцевого самоврядування. Виявлено особливості цього виду адміністративного стягнення. Окрему увагу приділено порядку накладення суспільно корисних робіт. З'ясовано, що застосування вказаного виду адміністративного стягнення є прерогативою районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (суддів) за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 183-1 КУпАП. Розкрито відповідальність, встановлену чинним законодавством України, за ухилення від відбування суспільно корисних робіт. Детально проаналізовано адміністративне правопорушення, передбачене ст. 183<sup>-1</sup> КУпАП (несплата аліментів), за вчинення якого накладається адміністративне стягнення у виді суспільно корисних робіт.

Досліджено судову практику і з'ясовано проблемні аспекти в цій сфері. Аналіз судової практики засвідчив порушення принципу законності під час накладення суспільно корисних робіт. Встановлено, що період часу несплати аліментів особою до вступу в дію

ст. 183<sup>-1</sup> КУпАП не має братися до уваги під час підрахунку сукупного розміру аліментної заборгованості як умови притягнення до адміністративної відповідальності. Наведене підтверджується положеннями чинного законодавства про те, що особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, підлягає відповідальності на підставі закону, що діє під час і за місцем вчинення правопорушення. Закони, які встановлюють або посилюють відповідальність за адміністративні правопорушення, зворотної сили не мають. Зроблено висновок, що накладення такого виду адміністративного стягнення, як суспільно корисні роботи, має на меті перш за все не покарання, а виправлення правопорушника та формування в особи поваги до прав і свобод людини.

**Ключові слова:** відповідальність, адміністративна відповідальність, мета адміністративного стягнення, накладення адміністративних стягнень, захист прав дитини.

## TO THE ISSUE OF SOCIALLY USEFUL WORKS AS A TYPE OF ADMINISTRATIVE PENALTIES

**Spasenko Viktoriia Oleksandrivna,**  
Candidate of Law Sciences, Researcher  
(Scientific Research Institute of State  
Building and Local Government  
of National Academy of Law Sciences  
of Ukraine, Kharkov, Ukraine),  
Assistant of the Department  
of Administrative Law  
(Yaroslav Mudryi National Law University,  
Kharkov, Ukraine)

The article is devoted to the study of socially useful works as a type of administrative penalties. The essence of this type of administrative punishment is clarified and it is established that socially useful works are performed by the person who has committed an administrative offense, paid works, the type of objects and the list of objects on which violators must perform these works, are determined by the respective local government. The peculiarities of this type of administrative punishment are revealed. Particular attention is paid to the order of imposing socially useful works. It is established that the application of the specified type of administrative punishment is the prerogative of district, district, city or city courts (judges) for committing an administrative offense provided for in Art. 183<sup>-1</sup> of the Code of Administrative Offenses of Ukraine. The responsibility, established by the current legislation of Ukraine, for evasion from performing publicly useful works is disclosed.

The administrative offense under Art. 183<sup>-1</sup> of the Code of Administrative Offenses of Ukraine (non-payment of alimony), for which an administrative penalty is imposed in the form of socially useful works.

The case law has been investigated and the problematic aspects in this area have been identified. The analysis of the case law shows that the principle of legality is violated when imposing publicly useful works. It is established that the period of time of non-payment of alimony by a person before the entry into force of Art. 183<sup>-1</sup> of the Code of Administrative Offenses of Ukraine should not be taken into account when calculating the total amount of alimony debt, as a condition for bringing to administrative responsibility.

The above is confirmed by the provisions of the current legislation that a person who has committed an administrative offense is liable on the basis of the law in force at the time and place of the offense. Laws that establish or increase liability for administrative offenses have no retroactive effect. It is concluded that imposing this type of administrative pun-

ishment as socially useful work is not aimed primarily at punishment, but at correcting the offender and forming respect for human rights and freedoms.

**Key words:** responsibility, administrative responsibility, purpose of administrative recovery, imposition of administrative penalties, protection of the rights of the child.

**Постановка проблеми.** У сучасних реаліях реформування правової системи в Україні великого значення набуває захист прав людини. Ч. 2 ст. 51 Конституції України встановлює обов'язок батьків утримувати дітей до їхнього повноліття [1]. Для забезпечення реалізації цієї норми Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» від 7 грудня 2017 р. Кодексу України про адміністративні правопорушення доповнено ст. 31-1, якою запроваджено такий вид адміністративних стягнень, як суспільно корисні роботи [2].

Проблематиці притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень присвятили дослідження багато вітчизняних учених, серед яких Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, В.В. Зуй, Т.М. Коломоєць, Д.М. Лук'янець та інші. Водночас, незважаючи на наявні наукові розробки, дослідження такого виду адміністративного стягнення, як суспільно корисні роботи, залишається актуальним з огляду на те, що цей вид стягнення є досить новим.

**Метою статті** є дослідження порядку накладення суспільно корисних робіт як адміністративного стягнення.

**Виклад основного матеріалу.** Відповідно до положень ст. 31-1 КУпАП суспільно корисні роботи полягають у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких і перелік об'єктів, на яких порушники повинні виконувати ці роботи, визначає відповідний орган місцевого самоврядування [3].

Аналіз норм чинного законодавства дає змогу виокремити особливості цього виду адміністративного стягнення. По-перше, зазначений вид стягнення законодавцем віднесено до основних адміністративних стягнень.

По-друге, суспільно корисні роботи є адміністративним стягненням, що характеризується продовженням у часі впливом на правопорушника. Строк, на який призначається цей вид робіт, чітко регламентовано законом, і він становить від 120 до 360 годин. Водночас виконання суспільно корисних робіт повинно проводитися не більше восьми годин, а неповнолітніми – не більше двох годин на день [3].

Наступною особливістю є те, що суспільно корисні роботи не призначаються: інвалідам I або II групи, вагітним жінкам, жінкам, яким більше 55 років, та чоловікам, яким більше 60 років.

У науковій літературі влучно зазначається, що суспільно корисні роботи як вид адміністративного стягнення мають особистісний характер, тобто спрямовані на особу правопорушника [4, с. 116].

Варто зазначити, що застосування вказаного виду адміністративного стягнення є прерогативою районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (суддів) за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 183<sup>-1</sup> КУпАП (несплата аліментів) [3].

У зв'язку з наведеним слушною видається думка І.С. Яковець, що суспільно корисні роботи в адміністративному праві – це один із видів адміністративного стягнення, основною ознакою якого є примусове залучення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, передбачене ст. 183<sup>-1</sup> КУпАП, за рішенням суду до суспільно корисної праці, плата за яку перераховується для погашення заборгованості зі сплати аліментів [4, с. 116].

Слід констатувати, що за виконання суспільно корисних робіт порушнику нараховується плата. Оплата праці здійснюється погодинно за фактично відпрацьований час. Розмір оплати не повинен бути меншим, ніж встановлений законом мінімальний розмір оплати праці.

Зауважимо, що застосування цього виду адміністративного стягнення покладає обов'язки не лише на правопорушника, але й на інших осіб. Зокрема, власник підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу за місцем виконання порушником суспільно корисних робіт зобов'язаний: 1) погодити з органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, перелік об'єктів, на яких порушники виконують суспільно корисні роботи, та видів таких робіт; 2) контролювати виконання порушниками призначених їм робіт; 3) своєчасно повідомляти про ухилення порушника від виконання суспільно корисних робіт; 4) вести облік та інформування про кількість відпрацьованих порушником годин; 5) нараховувати плату порушнику за виконання таких робіт і перераховувати її на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби для подальшого погашення заборгованості зі сплати аліментів [3].

Не можна не зазначити той факт, що за ухилення від відбування суспільно корисних робіт особа несе відповідальність, встановлену чинним законодавством. У разі ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт вона підлягає притягненню до адміністративної відповідальності, а саме за ст. 183<sup>2</sup> КУпАП, відповідно до положень якої ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт тягне за собою адміністративний арешт строком до десяти діб. Законодавець чітко роз'яснив, що під ухиленням особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт варто розуміти неприбуття порушника до місця виконання суспільно корисних робіт (підприємства, установи, організації) протягом двох днів із дати, визначеної у направленні уповноваженою посадовою особою органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, без поважних причин, невихід на суспільно корисні роботи або відмова від виконання роботи, вид якої визначений підприємством, установою, організацією, більше двох разів протягом місяця без поважних причин, а також поява на робочому місці у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння. При цьому до поважних причин належать такі: хвороба особи та інші документально підтверджені обставини, що фактично позбавляють можливості порушника прибути для відпрацювання суспільно корисних робіт [3].

Що ж до злісного ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт, то у такому разі особа підлягає притягненню до кримінальної відповідальності в порядку, встановленому законом, за ст. 389<sup>2</sup> Кримінального кодексу України [5].

Аналіз судової практики свідчить про порушення принципу законності під час накладення суспільно корисних робіт. Дослідження цього питання є вкрай важливим, адже, як слушно наголошує Д.В. Лученко, принцип законності є складником верховенства права, що, зазначається в Доповіді Венеціанської комісії про верховенство права 2011 р. [6, с. 157]. Зокрема, суди накладають цей вид адміністративного стягнення за вчинення адміністративних правопорушень до набрання законної сили зазначеною нормою. Зокрема, постановою судді Оболонського районного суду м. Києва від 4 червня 2018 р. особу було визнано винною у вчиненні правопорушення, передбаченого ст. 183<sup>1</sup> КУпАП, та накладено адміністративне стягнення у виді 120 годин суспільно корисних робіт [7]. Під час прийняття рішення про притягнення особи до адміністративної відповідальності суддя місцевого суду спирався на те, що особа не сплачувала

аліменти на утримання доньки, що призвело до виникнення заборгованості, сукупний розмір за період із грудня 2016 р. по травень 2018 р. становив 47 025 грн 25 коп., що в сумі перевищує суму відповідних платежів за шість місяців. При цьому слід зазначити, що заборгованість внаслідок несплати аліментів виникла до дати введення в дію положень ст. 183<sup>1</sup> КУпАП, з грудня 2016 р. і саме починаючи з цього періоду державним виконавцем проведено нарахування заборгованості по аліментах, а суддею місцевого суду її загальний розмір із грудня 2016 р. по травень 2018 р. визнано таким, що перевищує суму відповідних платежів за шість місяців, і притягнуто особу до адміністративної відповідальності, тобто без урахування вищевказаних вимог закону.

Отже, висновок у постанові є незаконним з огляду на таке. Відповідно до ч. 1 та 2 ст. 8 КУпАП особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, підлягає відповідальності на підставі закону, що діє під час і за місцем вчинення правопорушення. Закони, які пом'якшують або скасовують відповідальність за адміністративні правопорушення, мають зворотну силу, тобто поширюються і на правопорушення, вчинені до видання цих законів. Закони, які встановлюють або посилюють відповідальність за адміністративні правопорушення, зворотної сили не мають [3].

Це твердження можна проілюструвати конституційним приписом. Згідно зі ст. 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення [1].

Викладене вище дає змогу стверджувати, що період часу несплати аліментів особою до вступу в дію ст. 183<sup>1</sup> КУпАП не має братися до уваги під час підрахунку сукупного розміру аліментної заборгованості як умови притягнення до адміністративної відповідальності.

**Висновки.** Отже, можна підсумувати, що накладення такого виду адміністративного стягнення, як суспільно корисні роботи, має на меті перш за все не покарання, а виправлення правопорушника та формування в особі поваги до прав і свобод людини. При цьому наявні суперечності в судовій практиці вказують на необхідність удосконалення законодавства в цій сфері.

### Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2234-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 6-7. Ст. 40.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
4. Яковець І.С., Лук'янченко І.О. Суспільно корисні роботи в системі адміністративних стягнень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 4. С. 115-117.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
6. Лученко Д.В. Механізм оскарження в адміністративному праві : теоретичні й практичні аспекти : монографія. Харків : Право, 2017. 440 с.
7. Постанова Оболонського районного суду м. Києва від 4 червня 2018 р. Справа № 756/6211/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74562398> (дата звернення: 12.08.2019).